

Merdûd Bir Rivayetin Sanal Alemdeki Serencâmı: Hz. Peygamber'in Hz. Meryem ile Evleneceğine Dair Rivayetin Tahrîc ve Tahlîli

The Consequence of a Rejected Narration in the Virtual World: Establishment (Takhrij) and Analysis (Tahlil) of the Narration About the Prophet's Marriage to Mary

Recep Emin GÜL

Asist. Prof., Balıkesir University, Faculty of Theology, Department of Basic Islamic Sciences, Department of Hadith, Balıkesir, Türkiye
Dr. Öğretim Üyesi, Balıkesir Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü, Hadis Anabilim Dalı, Balıkesir, Türkiye
Orcid: 0000-0002-0976-650X | E-posta emingul08@gmail.com

Article Information/Makale Bilgisi

Cite as/Atıf: Gül, R. E. (2024). The consequence of a rejected narration in the virtual world: Establishment (takhrij) and analysis (tahlil) of the narration about The Prophet's marriage to Mary. *Van Yüzüncü Yıl University the Journal of Social Sciences Institute*, 63, 173-183.

Gül, R. E. (2024). Merdûd bir rivayetin sanal alemdeki serencâmı: Hz. Peygamber'in Hz. Meryem ile evleneceğine dair rivayetin tahrîc ve tahlîli. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 63, 173-183.

Article Types / Makale Türü: Research Article/Araştırma Makalesi

Received/Geliş Tarihi: 16 February/Şubat 2024

Accepted/Kabul Tarihi: 02 March/Mart 2023

Published/Yayın Tarihi: 28 March/Mart 2023

Pub Date Season/Yayın Sezonu: March/Mart

Issue/Sayı: 63 **Pages/Sayfa:** 173-183

Plagiarism/İntihal: This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software./ Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.

Published by/Yayıncı: Van Yüzüncü Yıl University of Social Sciences Institute/Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Ethical Statement/Etik Beyan: It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited/ Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur (Recep Emin GÜL).

Telif Hakkı ve Lisans/Copyright & License: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır./ Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.

Öz

Bu çalışma, 2022 yılında YouTube üzerinden paylaşılan bir videoda aktarılan; ancak 2023 yılının başlarında Twitter'daki bir haber platformunun paylaşımıyla Türkiye'nin gündemine giren Hz. Peygamber ile Hz. Meryem evliliğine dair rivayeti konu edinmektedir. Çalışmanın amacı sanal âlemde paylaşılan bu ve benzeri rivayetlerin sıhhati, kaynağı ve anlaşılması noktasında problemler olabileceğine dikkat çekmektir. Mezkûr amacı yerine getirebilmek için öncelikle ilgili rivayetin sanal âlemdeki seyri ele alınmış, ardından ise rivayetin tahrîc ve tahlîli yapılmıştır. Tahrîc esnasında sadece temel hadis kaynakları kapsama dâhil edilmiş; tahlilde ise sened ve metin tenkîdi yöntemleri uygulanmıştır. Çalışma neticesinde ilgili rivayeti içeren videoya dair paylaşımın bir günde Türkiye'nin gündemine girdiği, dört milyondan fazla kişi tarafından izlendiği ve farklı kesimlerin tepkisine sebep olduğu tespit edilmiştir. Yapılan tahrîc sonrasında rivayetin, Taberânî'nin *Mu'cemü'l-kebir*'i ve *Mu'cemü'l-avsat*'ı ile İbnü's-Sünnî'nin *Amelü'l-yevm ve'l-leyl* adlı eserlerinde, Ebû Ümâme, Sa'd b. Cünâde, Hz. Âişe, Ebû Hüreyre ve İbn Ebî Revvâd'dan gelen beş tarihinin bulunduğu görülmüştür. Sened ve metin tenkîdi sonucunda ise rivayetin tüm senedlerinin farklı nedenlerle zayıf olduğu, metin açısından da bazı problemleri barındırdığı; dolayısıyla rivayetin sahih olmadığı ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hadis, Hz. Peygamber, Hz. Meryem, evlilik, sanal âlem.

Abstract

This study is about the narration about the marriage of the Prophet Muhammad (pbuh) and Mary, which was conveyed in a video shared on YouTube in 2022 and entered the agenda of Turkey with the sharing of a news site on Twitter in early 2023. The aim of the study is to draw attention to the fact that there may be problems regarding the authenticity and source of the narrations shared in the virtual world. In order to fulfill the aforementioned purpose, firstly the course of the narration in the virtual world was discussed, then the sources of the narration were identified and the narration was analyzed. When citing sources, only basic hadith sources were included; in the analysis, sanad and matn (text) criticism methods were applied. As a result of the study, it was determined that the post about the video containing the narration entered the agenda of Turkey in one day, was watched by more than four million people and caused reactions from different segments. After the establishment (takhrij), the narration is found in Taberani's *Mujam al-qebir* and *Mujam al-avsat* and İbn al-Sünnî's *Amal al-yavm ve al-layl*, with five variants from Abu Umama, Sad b. Junadah, Aisah, Abu Hurayrah and Ibn Abu Rawwad has been detected. As a result of the criticism of the sanad and the matn (text), it was concluded that all variants of the narration were weak for different reasons and that they also had some problems in terms of text; therefore, it turned out that the narration was not authentic (sahih).

Keywords: Hadith, Prophet Muhammad, Mary, marriage, virtual world

Giriş

Değişen ve gelişen dünyaya iletişim kaynakları da ayak uydurmakta ve teknolojiyle paralel bir şekilde iletişim kanalları da her geçen gün gelişmektedir. 21. yüzyılın popüler iletişim aracı ise sosyal medya olmuştur. Hadisler başta olmak üzere bilgilerin zorlu yolculuklara göğüs gererek şifahen elde edildiği/aktarıldığı zamanlardan on dört asır sonrasında herhangi bir bilgi sosyal medya sayesinde tüm dünyaya saniyeler içerisinde iletilebilir hale gelmiştir. Bu baş döndürücü dönüşümden, hadisler ve hadis ilmi de hem büyük ölçüde faydalanmış hem de olumsuz yönde etkilenmiştir.

Sosyal medyanın en büyük handikabı olan “bilgi kirliliği”nin görüldüğü alanların başında hadisler gelmektedir. Sıhhatine bakılmaksızın, bağlamı dikkate alınmaksızın, kaynaklarına işaret edilmeksizin hadis alanında bilgisi olan ya da olmayan herkes tarafından sosyal medyada hadis paylaşılabilir. Bu durum sahipsiz, zayıf veya uydurma birçok rivayetin milyonlarca kişiye ulaşmasına sebep olmaktadır.

Son dönemlerde sosyal medyada paylaşılan ve bir anda Türkiye'nin gündemine oturan Hz. Peygamber'in cennette Hz. Meryem ile evleneceğine yönelik rivayet de mezkûr durumun son örneklerindedir. Bir Diyanet İşleri Başkanlığı muvazzaf personeli tarafından şahsi YouTube kanalı üzerinden 2022 yılında paylaşılan bir videoda aktarılan rivayet 2023 yılının başlarında Twitter'daki bir haber platformunun paylaşılmasıyla Türkiye'de gündem olmuş ve birçok kesim tarafından eleştiri konusu yapılmıştır.

Rivayete ve konuya yönelik sosyal medya ve haber siteleri üzerinden ilahiyat fakültesine mensup akademisyenler tarafından kısa açıklamalar yapılmış olsa da bir hadis akademisyeni tarafından ilgili rivayetin değerlendirildiği bir yazı veya akademik bir çalışma bulunmamaktadır.¹ Bu nedenle Türkiye'de bu denli popüler olan bir rivayetin tahrîc ve tahlîlinin akademik bir çalışmaya konu edilmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu çalışma böyle bir amacı yerine getirmek üzere kaleme alınmıştır.

Çalışmada ilk olarak ilgili rivayetin sosyal medya ve internetteki yayılışı ve rivayetle ilgili yapılan değerlendirmeler ele alınacaktır. İkinci olarak ise rivayetin temel hadis kaynaklarındaki yerini ve sıhhatini tespit edebilmek amacıyla rivayetin tahrîc ve tahlîli yapılacaktır. Rivayetin daha yoğun bir şekilde yer aldığı tefsir ve tarih kitapları ise, rivayeti tespit ettiğimiz hadis kaynaklarından alıp aynı senedlerle aktardıkları için, çalışmanın kapsamı dışında bırakılmıştır.

1. Rivayetin Sanal Âlemdeki Serencâmı

İlgili rivayetin Türkiye'de gündeme gelmesi ve tartışmalara yol açması, muvazzaf bir Diyanet İşleri Başkanlığı personelinin vaazında rivayeti zikrettiği videonun, 31 Ocak 2023 tarihinde bir haber platformunun Twitter hesabından paylaşılmasıyla gerçekleşmiştir. Söz konusu paylaşım Twitter üzerinden dört milyona yakın bir izlenme sayısına ulaşmıştır (Haber, 2023). Söz konusu vaaz aslında YouTube üzerinden 8 Ocak 2022 tarihinde bizzat mezkûr personelin şahsi hesabı üzerinden paylaşılmıştır (Konakçı, 2022). Orijinal videonun izlenme sayısı ise yüz yirmi üç bin civarındadır. Görüldüğü üzere Twitter'da paylaşılan video kesiti çok daha fazla kullanıcıya ulaşmış ve konunun/rivayetin Türkiye'de gündem olmasına sebebiyet vermiştir.

“Hz Meryem Annemiz Tertemizdir” başlıklı konuşmanın yirminci saniyesinden itibaren konuşmacı: “Hz. Meryem bizim annemizdir. Neden annemizdir biliyor musunuz? Hem Hz. İsa'nın annesi olması hasebiyle hem de cennette Efendimiz'in (a.s.) eşi olacağı hasebiyle. Allah cennette Hz. Meryem'i Efendimizle (a.s.) nikah edecek.” ifadelerini kullanmaktadır. Görüldüğü üzere konuşmacı zikrettiği bilginin bir rivayete dayandığı ya da ilgili rivayetin sıhhati veya kaynağı hakkında herhangi bir bilgi vermemekte, bilgiden/nikahtan kesinmiş gibi bahsetmektedir. Bununla birlikte o, 28 Temmuz 2023 tarihinde yayınladığı “Peygamber efendimiz sav ile Hz Meryem annemizin cennette evleneceğini anlatan hadisi şerif hakkında” başlıklı bir videoda ise “Bundan iki sene önce Hz. Meryem annemize iffetsizlik iftirasında bulunan bir akademisyen oldu. Ben de onunla ilgili bir yanıt verirken bir hadis-i şerif naklettim. İmam Suyûtî'nin el-Câmi'u's-Sağîr eserinde var, Taberânî'nin el-Mu'cemu'l-Kebîr'inde var, daha bir çok yerde var. Zayıf bir hadis-i şerif, ama uydurma değil. Zayıf bir hadis, uydurma değil. Ama kitaplarda var mı, var. Ben bunu naklettim.” ifadelerini kullanmakta ve hadisin zayıf olduğunu; ancak uydurma olmadığını ifade etmektedir. Konuşmacı, sözlerinin devamında sanal âlemde ilgili vaazının gündem olduğuna “ortalık ayağa kalktı” ifadeleriyle işaret etmektedir. İlgili videoda konuşmacı bazı aklî çıkarımlarda da bulunarak kendisini savunmakta, Hz. Peygamber ile Hz. Meryem'in cennetteki evliliğini muhtemel gördüğünü beyan etmektedir (Konakçı, 2023).

¹ Hz. Meryem'le evlilik rivayetini müstakil olarak ele almasa da bir çalışmada herhangi bir sened ya da metin tenkidi yapılmaksızın rivayetin zayıf veya uydurma olduğuna işaret edilmiştir: “Hz. Meryem'in faziletine yönelik zayıf ve uydurma rivayetlerinde mevcudiyetinden bahsetmek gerekir. Onun cennette Hz. Peygamber'le evleneceğine dair rivayetler bunlar arasında yer almaktadır. İffetini koruması ve zahidane bir yaşam sürmesi sebebiyle zihinlerde onu ödüllendirmek amacıyla uydurulmuş olmaları muhtemel olan rivayetlerden biri şöyledir. “Allah beni, Meryem bnt. İmrân, Mûsâ'nun kız kardeşi Gülsüm ve Firavun'un karısı ile evlendirdi.” (Yağcı, 2023, s. 78).

Söz konusu video kesitinin Twitter'da paylaşılması ve yine öncelikle Twitter'da gündem olması ve binlerce kişi tarafından paylaşılmasından sonra birçok kesimden konuşmacıya ve aktardığı bilgiye tepkiler gelmiştir. Örneğin Cumhuriyet Gazetesi "İmam Konakçı, bu kez de Hz. Muhammed'le Hz. Meryem'i nikahlıyor! 'Diyanet niye susuyor?'" başlığıyla bir haber yapmış ve hem rivayeti aktaran konuşmacıyı hem de Diyanet İşleri Başkanlığını eleştirmiştir (Cumhuriyet, 2023). Yeniçağ Gazetesi ise "Halil Konakçı Allah adına konuşuyor: Hz. Meryem ve Hz. Muhammed evlenecek" başlıklı yazısında konuşmacıyı eleştirmekte, aktarılan bilgiyi "gayıpten haber verme" olarak değerlendirmektedir (Yeniçağ, 2023). Benzer eleştirileri diğer bazı sitelerde de görmek mümkündür (Odatv, 2023; Onedio, 2023).

Independent Türkçe haber sitesinde ise "Konakçı'nın "nikah" iddiasına ilahiyatçılar tepkili: Dinde yeri yok, halkımız itibar etmesin" başlıklı haberde konuşmacının sözleri eleştirilmekle birlikte Osman Bilen, Abdülaziz Bayındır ve İsrail Balcı'nın konuyla ilgili eleştirilerine de yer verilmekte ve mezkûr isimlerin ortak ifadeleri olarak söz konusu rivayetin sahih olmadığı ve böyle rivayetler üzerinden bilgi üretilemeyeceği aktarılmıştır (Independent Türkiye, 2023).

İnternette konuyla ilgili bir arama yapıldığında benzer eleştirilerin birçok kesim tarafından yapıldığını görmek mümkündür. Özellikle Twitter'daki ilgili paylaşımın altında ve alıntılarında din karşıtları tarafından Hz. İsa, Hz. Meryem ve Hz. Peygamber hakkında, akademik bir çalışmada aktaramayacağımız derecede, yakışsız ifadeler kullanılarak eleştiriler yapıldığı görülmektedir. Twitter üzerinden konu hakkında arama yapıldığında da benzer birçok eleştiriye ulaşılabilmektedir.

2022 yılında çekilmiş bir videonun 2023 yılı Ocak ayı sonunda tekrar gündeme gelmesi ve tartışma konusu olmasının ardından Din İşleri Yüksek Kurulu Başkanlığında kendi siteleri üzerinden "Cennette Hz. Meryem'in Hz. Peygamber ile Evleneceğine Dair Sahih Bir Bilgi Var Mıdır?" başlığıyla konuyu ele almış, söz konusu rivayetin sahih olmadığına, muteber hadis kaynaklarında bu konuda bir hadisin bulunmadığına ve bu rivayetin dini bir bilgi içermediğine dikkat çekilmiş; ancak daha sonra bu cevap siteden kaldırılmıştır.

Rivayetin gündem olmasının ardından Prof. Dr. Mustafa Öztürk de kişisel YouTube kanalı üzerinden 2 Şubat 2023 tarihinde yayınladığı "Hz. Muhammed - Hz. Meryem Evliliği mi?" başlıklı yirmi altı dakikalık bir video ile konuşmacıyı eleştirerek ilgili rivayetin geçtiği kaynakları zikretmiş ve rivayetin sahih olamayacağına vurgu yapmıştır (Mustafa Öztürk Arşivi, 2023). Öztürk'ün gençlerin dinden uzaklaşma sebepleri arasında bu tarz rivayetleri ele alanlara yönelik eleştirilerinin, özellikle Twitter'daki konuyla ilgili eleştirilere bakıldığında, haklılık payının olduğunu söylemek gerekmektedir. Tüm bu paylaşımlar, eleştiriler göstermektedir ki bu konu/rivayet kamuoyuna mal olmuştur.

İlgili rivayetin aslında 2023 yılından çok daha öncesinde merak edildiği ve farklı internet sitelerinde bilgi almak amacıyla bir sorunun konusu yapıldığı görülmektedir. Örneğin *Sorularla İslamiyet* isimli sitede 01.08.2006 tarihinde "Hz. Meryem cennette Peygamberimiz'in (asm) eşi mi olacak ve Hz. Meryem İsa'ya (as) bir saat içinde hamile kalıp bir saatte doğurmuş mu?" şeklindeki bir soru cevaplanmıştır. Cevabın içeriğindeki şu ifadeler rivayetin zayıflığına vurgu yapmakla birlikte söz konusu evliliği de ihtimal dışı görmemektedir: "Rivayetin zayıf olduğu belirtilmiştir. Bununla beraber hiç evlenmeyen veya eşi ebedi cehennemlik olan mümin kadınların da cennette evleneceğine dair rivayetler Hz. Peygamber'in bu hanımlarla evlenebilme ihtimalini mümkün kılar." (Sorularla İslamiyet, 2006). Rivayete dair bu paylaşım/cevap 03.08.2023 tarihinde güncellenmiş ve 100.000'in üzerinde okunma sayısına ulaşmıştır.

Arap dünyasında da bu konu oldukça merak uyandırmış olmalı ki bir sitede ilgili rivayetin ele alındığı soru 22.03.2008'den bu yana 165.419 kişi tarafından görüntülenmiştir (İslam Soru ve Cevap, 2008). Yine diğer bir sitede 27.11.2010 yılından bu yana 68.400 kişi tarafından okunmuştur (İslamweb, 2010). Rivayete olan ilgi ise sürekli devam etmekte ve okunma sayıları her geçen gün artmaktadır.

Görüldüğü üzere tespit edebildiğimiz kadarıyla aslında 2006 yılından itibaren internet ortamında merak edilen bu rivayet, 2022 yılında bir YouTube videosunun konusu olmuş, 2023 yılında Twitter'daki bir haber platformunun paylaşımıyla Türkiye gündemine girmiş ve geniş bir kesim tarafından tartışılmıştır. Dolayısıyla Türkiye'de gündemi böylesine meşgul eden bir rivayetin sıhhatini ve bilgi değerini akademik bir çalışmada ele almak gerekmektedir. Çalışmanın bundan sonraki bölümünde bu gereklilik yerine getirilmeye çalışılacaktır.

2. Rivayetin Tahrîc ve Tahlîli

[Hz. Peygamber'in cennette Hz. Meryem ile evleneceğine dair *Kütüb-i Sitte* başta olmak üzere temel hadis kaynaklarında herhangi bir rivayet bulunmamaktadır. Yine erken dönem hadis kaynaklarından Ma'mer b. Râşid'in (ö. 153/770) *Câmî*'i ve Abdurrezzâk b. Hemmâm'ın (ö. 211/826-27) *Mûsânefi* gibi eserlerde rivayet yer almamaktadır. Konuya dair rivayetler hicrî dördüncü asır âlimlerinden Taberânî'nin (ö. 360/971) *Mu'cemü'l-Kebîr* ve *Mu'cemü'l-Evsat*'ı ile İbnü's-Sünnî'nin (ö. 364/975) *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* adlı eserlerinde Ebû Ümâme (ö. 86/705), Sa'd b. Cünâde (ö. ?), Hz. Âişe (ö. 58/678), Ebû Hüreyre (ö.

58/678) ve İbn Ebî Revvâd (ö. 159/776) olmak üzere beş kanaldan gelmektedir. Bu başlık altında ilgili rivayetler sened ve metin açısından tenkîd edilecektir.

2.1. Ebû Ümâme Rivayeti

Rivayetin metni şu şekildedir:

أَبِي عَنْ شُعَيْبِ بْنِ يُونُسَ تَنَا، اللَّهُ عِنْدَ بْنِ النَّوْرِ عِنْدَ تَنَا، السَّمْتِي يُونُسَ بْنِ خَالِدِ تَنَا، الْعَنْكَرِي حَزْبِ بْنِ نُوحِ بْنِ مُحَمَّدٍ حَدَّثَنَا
وَأَمْرًا، مُوسَى أَخْتِ وَكَلْتُمَ، عَمْرَانَ بِنْتَ مَرْيَمَ الْجَنَّةِ فِي رَوْجِنِي اللَّهُ أَنَّ أَشْعَزَتْ: «لِعَائِشَةَ يَقُولُ ﷺ اللَّهُ رَسُولُ سَمِعْتَ: قَالَ أُمَامَةَ
فِرْعَوْنَ.»

Muhammed b. Nûh b. Harb el-Askerî > Hâlid b. Yûsuf es-Semtî > Abdunnûr b. Abdullah > Yûnus b. Şu'ayb kanalıyla gelen rivayete göre Ebû Ümâme şöyle demiştir: “Hz. Peygamber'i Hz. Âişe'ye: 'Biliyor musun, Allah beni cennette İmrân kızı Meryem, Mûsâ'nın (a.s.) kardeşi Gülsüm ve Firavun'un karısı ile evlendirdi.' derken duydum.” (Taberânî, 1983a, s. 258).

Rivayetin senedinde yer alan Muhammed b. Nûh b. Harb el-Askerî hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlayamadık. Sadece ve Yahyâ b. Ğaylân (Mizzî, 1980a, s. 494) ve Muhammed b. Hâlid'den (İbn Hacer, t.y.a, s. 122) hadis rivayet ettiği bilgisi yer almaktadır. Dolayısıyla Muhammed b. Nûh bu durumda meçhûlü'l-hâl olmaktadır.

Hâlid b. Yûsuf es-Semtî'yi (ö. 249/864) İbn Adî (ö. 365/976) ve Zehebî (ö. 748/1348) zayıf olarak nitelemiş (İbn Adî, 1997a, s. 45; Zehebî, 2009a, s. 207); İbn Hibbân (ö. 354/965) *Sikât*'ında hadisinin itibar için alınabileceğini belirtmişken (İbn Hibbân, 1975a, s. 226) *Mecrûhîn*'de ise zayıf olduğunu ifade etmiştir (İbn Hibbân, 1992a, s. 278).

Abdunnûr b. Abdullah (ö. ?) ise münekkit âlimler tarafından “kezzâb (hadis uyduran/yalancı)” olarak nitelenmiş ve Râfızîler'in ileri gelenlerinden olduğu ve çirkin hadisler uydurduğu belirtilerek ağır bir şekilde cerh edilmiştir (Zehebî, 1963a, s. 671; İbn Hacer, 2002a, s. 77).

Rivayeti ondan aktaran Yunus b. Şu'ayb, Buhârî (ö. 256/870) tarafından “münkerü'l-hadîs (hadisleri reddedilir)” lafzıyla cerh edilmiştir (Zehebî, 2009b, s. 766). Ayrıca İbn Adî'nin verdiği bilgiye göre Yunus sadece bu rivayetiyle bilinmektedir (İbn Adî, 1997b, s. 180). İbn Hibbân ise Ebû Ümâme'den hadis duyduğunu bilmiyorum” demiştir (İbn Hibbân, 1992b, s. 139).

Rivayeti eserinde tahrîc eden Heysemî (ö. 807/1405) senedde yer alan Hâlid b. Yûsuf es-Semtî'nin zayıf olduğunu belirtmiştir (Heysemî, 1994, s. 218). Elbânî (1914-1999) ise rivayetin ve senedinin “uydurma” olduğunu ifade etmiştir (Elbânî, 1992, s. 1161).

Sened tenkîdi neticesinde meçhûlü'l-hâl olan Muhammed b. Nûh dışında rivayetin tüm râvileri hakkında cerh-ta'dîl âlimlerinin cerh ifadeleri kullandığı, dolayısıyla rivayetin bu senedle çok zayıf ya da uydurma olduğu anlaşılmaktadır. Seneddeki “kezzâb/uydurmacı” olarak nitelenen bir râvinin bulunması ve Elbânî'nin rivayet ve sened için “uydurma” nitelenmesi de bu sonucu desteklemektedir.

2.2. Sa'd b. Cünâde Rivayeti

Rivayetin metni şu şekildedir:

قَالَ، جُنَادَةَ بْنِ سَعْدٍ عَنْ، نُفَيْعِ بْنِ يُونُسَ تَنَا، عَمِّي تَنَا، أَبِي تَنَا، الْعَوْفِي سَعْدِ بْنِ مُحَمَّدِ تَنَا، نَاجِيَةَ بْنِ اللَّهِ عِنْدَ حَدَّثَنَا
«مُوسَى وَأَخْتِ، فِرْعَوْنَ وَأَمْرًا، عَمْرَانَ بِنْتَ مَرْيَمَ الْجَنَّةِ فِي رَوْجِنِي اللَّهُ إِنَّ» ﷺ اللَّهُ رَسُولُ

Abdullah b. Nâciye > Muhammed b. Sa'd el-Avfî > Babası > Amcası > Yunus b. Nüfey' > Sa'd b. Cünâde kanalıyla gelen rivayete göre Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: “Allah beni cennette İmrân kızı Meryem, Firavun'un karısı ve Mûsâ'nın kardeşiyle evlendirdi.” (Taberânî, 1983b, s. 52).

Taberânî'nin hadisi aldığı Abdullah b. Nâciye hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Bu durumda Abdullah meçhûlü'l-hâl bir râvi konumundadır.

Rivayetin senedinde yer alan Muhammed b. Sa'd'ın (ö. 276/890) “fihi leyyin” lafzıyla cerh edildiği belirtilmiştir (Zehebî, 2009b, s. 584; İbn Hacer el-Askalânî, 2002b, s. 174). Babası Sa'd ve Yunus b. Nüfey' hakkında ise cerh-ta'dîl kaynaklarında herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Dolayısıyla her iki râvi de meçhûlü'l-hâl durumundadır. Sa'd'ın amcasının ise Hüseyin b. Hasan b. Atiyye olduğu ve zayıf kabul edildiği aktarılmaktadır (İbn Ebî Hâtim, 1952a, s. 48; İbn Adî, 1997c, s. 63).

Rivayeti eserinde aktaran Heysemî, Sa'd b. Cünâde'den gelen rivayetin senedinde bilinmeyen râviler olduğunu belirterek zayıf olduğuna işaret etmiştir (Heysemî, 1994, s. 218). Elbânî ise rivayetin senedinde zayıflıklarıyla tanınan râvilerin bulunduğunu ifade etmiştir (Elbânî, 1992, s. 1161).

بِهَذَا إِلَّا هُرَيْرَةَ أَبِي عَنْ الْحَدِيثِ هَذَا يُرْوَى لَا السَّلَامُ عَلَيْهِمْ مُوسَى وَأَخْتُ، عِمْرَانَ بِنْتُ مَرْيَمَ الْأُبْكَارِ وَمِنْ [14:ص]، نُوحٍ وَأَخْتُ، فِرْعَوْنَ أَمْرَأَةً
إِبْرَاهِيمَ مِنْ هِشَامٍ بِهِ تَقَرَّرَدِ، الْإِسْنَادِ

İbrâhîm > Hişâm b. İbrâhîm > Ebu'l-Velîd el-Mahzûmî > Mûsâ b. Ca'fer b. Ebî Kesîr > Amcası > Ebû Bekîr b. Abdurrahmân b. El-Hâris > Ebû Seleme b. Abdurrahmân > Ebû Hüreyre kanalıyla gelen bu uzunca rivayette Tahrîm Süresinin ilk ayetleri bağlamında Hz. Peygamber ile eşleri arasında yaşananlar ve ayetlerle ilişkisi ele alınmakta, rivayetin sonunda ise “Eğer sizi boşayacak olursa Rabbi ona, sizin yerinize sizden daha iyi olan, Allah'a teslimiyet gösteren, yürekte inanan, içtenlikle itaat eden, tövbe eden, kulluk eden, dünyada yolcu gibi yaşayan, dul ve bákire eşler verebilir.” (Tahrîm 66:5) ayetinin açıklaması olarak Ebû Hüreyre Allah'ın Hz. Peygamber'e dullardan Firavun'un karısı ve Hz. Nûh'un kardeşini; bakirelerden ise Hz. Meryem ile Hz. Mûsâ'nın kardeşini vadettiğini ifade etmiştir (Taberânî, 1995, s. 13).

Taberânî bu hadisin Ebû Hüreyre'den sadece bu senedle aktarıldığını ve Hişâm b. İbrâhîm'in hadisi aktarmada teferrüd ettiğini belirtmiştir. Nitekim biz de yaptığımız araştırmada Hişâm b. İbrâhîm hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlayamadık.

Seneddeki Mûsâ b. Ca'fer'in de Hişâm gibi meçhûlü'l-hâl olduğu ve tanınmadığı ifade edilmiştir (Zehebî, 1963b, s. 201). Rivayeti aktardığı amcası hakkında ise herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.

Seneddeki Ebû Bekîr b. Abdurrahmân'ı ise İbn Hibbân *Sikât*'ında zikretmiştir (İbn Hibbân, 1975b, s. 560). İbn Ebî Hâtim, Ümmü Seleme ve Ebû Hüreyre'den rivayetleri olduğunu, kendisinden ise Zührî'nin hadis aktardığını ifade etmiştir (İbn Ebî Hâtim, 1952d, s. 336). İbn Hacer tarafından Ebû Bekîr b. Abdurrahmân'ın güvenilir bir tâbiün âlimi olduğu ifade edilmiştir (İbn Hacer el-Askalânî, t.y.b, s. 28).

Ebû Seleme b. Abdurrahmân (ö. 104/726) ise Abdullah b. Ömer (ö. 73/693), Abdullah b. Abbâs ve Ebû Hüreyre'den rivayetleri bulunan bir tâbiün râvisidir. İclî (ö. 261/875) onu “sika” lafzıyla ta'dîl etmiştir (İclî, 1985, s. 405). Diğer âlimlerin de hakkında olumlu yönde görüşleri bulunmaktadır (İbn Hacer el-Askalânî, t.y.b, ss. 103-105).

Netice olarak Ebû Hüreyre rivayeti senedindeki Hişâm b. İbrâhîm ve Mûsâ b. Ca'fer'in meçhul olmaları nedeniyle munkatîr hale gelmekte ve zayıf olmaktadır.

2.5. İbn Ebî Revvâd Rivayeti

نَحَلْ: قَالَ: رَوَّادُ أَبِي إِبْنِ عَنِ، الْمَغِيرَةَ بْنِ يَعْلَى عَنْ، حَسَنَ بْنِ مُحَمَّدٍ حَدَّثَنِي، بَنَارُ بْنُ الزُّبَيْرِ ثَنَا، الْعَرِيزُ عَبْدُ بَنِ عَالِي حَدَّثَنَا
خَيْرًا الْكُرْهَ فِي اللَّهِ يُجْعَلُ وَقَدْ خَدِجَةَ يَا مِنْكَ أَرَى الَّذِي مَا مَنِي بِالْكُرْهَ: لَهَا فَقَالَ: فِيهِ تُوَفِّيتُ الَّذِي مَرَضَهَا فِي زَوْجِي، خَدِجَةَ عَلَى اللَّهِ رَسُولُ
يَا ذَلِكَ اللَّهُ فَعَلَّ وَقَدْ: قَالَتْ، «فِرْعَوْنَ أَمْرَأَةً وَأَسْبِيَةَ مُوسَى أَخْتُ وَكُلْتُمُ عِمْرَانَ بِنْتُ مَرْيَمَ الْجَنَّةَ فِي مَعَكَ زَوْجِي اللَّهُ أَنْ عِلْمَتِ أَمَّا كَثِيرًا
وَالْبَيْنِينَ بِالرِّفَاءِ: قَالَتْ، «نَعَمْ»: قَالَ اللَّهُ رَسُولُ

Ali b. Abdülazîz > Zübeyr b. Bekâr > Muhammed b. Hasan > Ya'lâ b. Muğîre > İbn Ebî Revvâd kanalıyla gelen rivayete İbn Ebî Revvâd şöyle demiştir: “Hz. Peygamber, kendisinin vefatına sebep olan hastalığa yakalandığında Hz. Hatice'nin yanına girdi ve ona: ‘Benden nefret mi ediyorsun? Sendeki bu hal nedir Hatice?! Allah nefrette bile birçok hayır yaratır. Allah'ın cennette seninle birlikte beni İmrân kızı Meryem, Mûsâ'nın kardeşi Gülsüm ve Firavun'un karısı Asiye ile evlendirdiğini biliyor musun?’ dedi. Bunun üzerine Hatice: ‘Allah bunu gerçekten yaptı mı Ey Allah'ın Rasûlü?’ diye sordu. Hz. Peygamber ‘evet’ cevabını verince de Hz. Hatice: ‘Bir yastıkta kocayın’ dedi.” (Taberânî, 1983, s. 22/451)

İbn Ebî Hâtim Taberânî'nin rivayeti aldığı Ali b. Abdülazîz'in (ö. 280/893'ten sonra) “sadûk” olduğunu ifade etmiştir (İbn Ebî Hâtim, 1952c, s. 196). İbn Hacer Nesâî'nin hocalarından biri olduğunu ve âlî isnadlarının bulunduğunu ifade etmiştir (İbn Hacer el-Askalânî, t.y.c, s. 316). Dârekutnî (ö. 385/995) ise onu “sika me'mûn” olarak tavsîf etmiştir (Zehebî, 1963c, s. 143).

Zübeyr b. Bekâr (ö. 256/870) ise Medine kadılığı yapmış ve güvenilir kabul edilmiş bir ravidir. Dârekutnî onun hakkında “sika” lafzını kullanırken Hatîb Bağdâdî (ö. 463/1071) ise “sika sebt” lafzıyla onu ta'dîl etmiştir (İbn Hacer el-Askalânî, t.y.d, s. 269).

Buhârî, Muhammed b. Hasan b. Zübâle'nin münker hadisleri olduğunu belirtmiş ve Yahyâ b. Ma'în'den hadis hırsız olduğunu bilgisini aktarmıştır (Buhârî, 1986c, s. 67). Ebû Hâtim de onu “vâhî'l-hadîs” olarak nitelemiştir (İbn Ebî Hâtim, 1952e, ss. 227-228).

Ya'lâ b. Muğîre hakkında ise kaynaklarda herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Dolayısıyla Ya'la meçhûlü'l-hâl durumundadır.

Rivayeti aktaran İbn Ebî Revvâd, hicrî 159 yılında vefat etmiş, Abdülazîz b. Abdülmecîd b. Ebî Revvâd adında tebe-i tâbiûnin büyüklerinden bir ravidir (Buhârî, 1986b, s. 22; İbn Ebî Hâtim, 1952b, s. 394). Dolayısıyla rivayet bu haliyle Hz. Peygamber'e ulaşmamakta ve mu'dal olmaktadır. Zira rivayetin tâbiün ve sahâbe tabakasındaki râvileri belli değildir. Aynı zamanda

seneddeki Muhammed b. Hasan b. Zübâle'nin zayıf; Ya'lâ b. Muğîre'nin ise meçhul olması rivayetin zayıf olmasının diğer sebepleridir. Heysemî de rivayetin bu haliyle munkatî' olduğunu belirtmiş ve zayıflığına dikkat çekmiştir (Heysemî, 1994, s. 218).

Hz. Peygamber'in cennette Hz. Meryem'le evleneceğine dair beş tarikin de barındırdıkları farklı kusurlar nedeniyle sened açısından problemli/zayıf oldukları görülmektedir. Nitekim İbn Kesîr (ö. 774/1373) de tariklerin tamamının senedi için “(من كل) نظر أسانيدھا في الأحاديث هذه bu rivayetlerin hepsinin senedinde problem vardır” demektedir (İbn Kesîr, 1990, s. 75). Dolayısıyla tüm tarikleri zayıf veya uydurma olan bir rivayetin farklı tariklerinin birbirini desteklemesi, birbirinin şahid veya mütâbî'i olması hadis ilmi açısından mümkün değildir.

2.6. Muhteva Tenkîdi

Rivayetin tüm tariklerindeki ortak metni Hz. Peygamber'in cennette Hz. Meryem, Hz. Mûsâ'nın kardeşi ve Firavun'un karısı ile evleneceği şeklinde inşa etmek mümkündür. Zira tüm rivayetlerdeki ortak nokta burasıdır. Sadece Ebû Hüreyre'den gelen rivayette üç isme ek olarak Hz. Nûh'un kardeşi de zikredilmektedir. Ebû Hüreyre tariki hariç rivayetlerde dikkat çeken diğer bir unsur ise evlilik olayının “رُؤِجِي” şeklinde mazi sigayla aktarılmış olmasıdır. Buna göre Allah, Hz. Peygamber'in mezkûr kadınlarla nikahını halihazırda kendi katında kıymış olmaktadır.

Rivayetin Ebû Ümâme ve Hz. Âişe'den gelen tariklerinde Hz. Peygamber sözlerini Hz. Âişe'ye hitaben söylemektedir. Ancak Ebû Ümâme tarikinden farklı olarak Hz. Âişe tarikinde Hz. Peygamber'in sevinçli bir şekilde geldiği bilgisi ve onun Hz. Peygamber'e yönelik “Allah bir yastıkta kocatsın!” şeklindeki cevabı da yer almaktadır. Sa'd b. Cünâde tarikinde ise muhatap bilgisi yer almaksızın sadece üç isimle evlilik zikredilmektedir. Söz konusu üç tarikte herhangi bir çelişki ya da -zaid bilgiler hariç- önemli bir farklılık görülmemektedir.

Rivayetin İbn Ebî Revvâd tarikinde ise Hz. Peygamber'in muhatapı bu sefer Hz. Hatice olmaktadır. Hz. Peygamber'in söz konusu haberi Hz. Hatice ölüm döşeğindeyken ona bir müjdeymiş gibi sunması ise ilginçtir. Dikkat çeken diğer bir bilgi ise Hz. Hatice'nin de Hz. Peygamber'e Hz. Âişe ile aynı cevabı “وَالَّتَيْنِ بِالرِّفَاءِ “Allah bir yastıkta kocatsın!” vermesidir. Sahâbî ve tâbiî râvileri belli olmayan bu rivayette diğer iki tarikin aksine Hz. Âişe yerine Hz. Hatice'nin zikredilmesi ve bir de hastalıkla ilgili pasajın eklenmiş olması bir râvi tasarrufu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ebû Hüreyre'den gelen tarikte ise Tahrîm Süresi'nin ilk ayetleri tefsir edilmekte, Hz. Peygamber ve eşleri arasında geçen diyaloglar aktarılmakta ve rivayetin sonunda beşinci ayetin tefsirinde Hz. Peygamber'in cennette evleneceği isimler O'nun (s.a.s.) ifadeleri olarak değil Ebû Hüreyre'nin ifadeleri olarak “Allah ona vadetti...” şeklinde yer almaktadır. Dolayısıyla bu rivayette Allah Rasûlü'nden (s.a.s.) gelen herhangi bir bilgilendirme bulunmamaktadır. Bu durumda mezkûr isimlerle Hz. Peygamber'in cennette evleneceği bilgisini Ebû Hüreyre'nin ayete yönelik bir yorumu olarak anlamak mümkündür. Zira diğer tariklerde evlilik olayı bizzat Hz. Peygamber'in ağzından mazi sigayla aktarılmış; bu tarikte ise Allah'ın (c.c.) bir vaadi olarak geleceğe bırakılmıştır. Her ne kadar Ebû Hüreyre tariki sened açısından zayıf olsa da Ebû Hüreyre'nin yorumu olarak aktarılan bu ifadelerin sonraki râviler tarafından farklı şekillerde Hz. Peygamber'e isnâd edildiğini rivayetin mevkûf iken merfû derecesine yükseltildiğini söylemek de mümkündür.

Rivayetle ilgili şu noktaya da dikkat çekmeliyiz ki, muteber hadis kaynaklarında yer almamasından ve tüm tariklerinin zayıf veya uydurma olmasından kaynaklansa gerek, herhangi bir şerh, ilel ya da ricâl eserinde rivayet ilgili herhangi bir açıklama bulunmamaktadır. Bu durumun bir istisnası olarak yukarıda da değinildiği üzere sadece Heysemî ve İbn Kesîr rivayetin zayıf veya uydurma olduğunu belirtmişlerdir.

Kur'an'da veya Allah Rasûlü'nden (s.a.s.) gelen sahîh hadislerde konuyla ilgili herhangi bir bilgi bulmak ise mümkün değildir. Ebû Hüreyre rivayetinde geçen Tahrîm Süresi'nin 5. ayetini bu şekilde yorumlamak ise bir tevilden öteye geçmeyecektir. Dolayısıyla tamamı zayıf veya uydurma senedlerle aktarılan, dolayısıyla merdûd olan bir rivayetten hareketle Hz. Peygamber-Hz. Meryem evliliğini muhtemel görmek en hafif tabirle doğru değildir. Özellikle bazı kesimler tarafından Efendimiz'in (s.a.s.) yapmış olduğu evlilikler zaten eleştiri konusu yapıyor ve istismar ediliyorken (Gül, 2022, ss. 81-103), Hz. Peygamber ve Hz. Meryem'in temizliği/iffeti, cennette kimsenin bekâr kalmayacağı gibi akli çıkarımlarla, bu rivayeti ve evliliği savunmak Hz. Peygamber'e ve İslam dinine, hizmet etmekten ziyâde, zarar verecektir.

Sonuç

Dinin ikinci temel kaynağı olarak kabul edilen hadis ve sünnetin tespiti hususu ilk dönemlerden itibaren tartışma konusu olmuş ve bunun sonucunda farklı kabuller ve kriterler ortaya çıkmıştır. Her türlü farklılığa rağmen hadisin iki unsuru olan sened ve metin tenkîdi üzerinde ise neredeyse icma bulunmaktadır. Gerek hadis gerekse fıkıh usulü âlimleri hadislerin kabulü için sened ve metin tenkîdini gerekli görmüşler ve özellikle senedi olmayan veya zayıf olan rivayetleri delil olarak kabul

etmemişlerdir. Çalışmada ele aldığımız rivayete sened açısından bakıldığında güvenilir bir senede sahip olmadığı; aksine tüm senedlerin farklı sebeplerle zayıf veya uydurma olduğu görülmektedir. Dolayısıyla hadis usulüne göre böyle bir rivayetin kabul edilmesi ve buna bağlı olarak bilgi üretilmesi mümkün değildir. Buradan hareketle aslında böyle senedlerle gelen rivayetlerin metinlerini incelemeye lüzum dâhi yoktur.

Ele aldığımız rivayete metin olarak bakıldığında ise Hz. Peygamber'in muhatabının Hz. Âişe ve Hz. Hatice olarak iki farklı şekilde zikredilmesi ve her ikisinin de Hz. Peygamber'e aynı cevabı vermesi metinler arasında bir çelişkiyi net bir şekilde ortaya koymaktadır. Ebû Hüreyre tarihinde ise Tahrîm Süresi'nin 5. ayetine bir yorum olarak getirilen evlilik bilgisinin Hz. Peygamber'le bir ilgisinin olmadığı görülmektedir. Bununla birlikte ne Kur'ân'da ne sahih hadislerde ne de Efendimiz'in (s.a.s.) hayatında rivayette yer alan isimlerle cennete yapılacak bir evliliğe işaret eden herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Tahrîm Süresi'nin 5. ayetini ise bu şekilde yorumlayabilmek için Hz. Peygamber'den gelen daha kesin bilgilere ihtiyaç bulunmaktadır.

Rivayetin sened ve metin tenkîdi neticesinde ortaya çıkmaktadır ki Hz. Peygamber ile başta Hz. Meryem olmak üzere rivayette zikredilen diğer isimlerin cennetteki evliliğinden bahsetmek mümkün değildir. Rivayetin senedleri de metinleri de böyle bir bilgiyi üretmeye imkân vermeyecek kadar zayıf ve problemlidir. Böyle bir rivayeti delil olarak kullanmak da en başta hadis ilmi açısından doğru değildir.

Sened ve metin açısından kabul edilemeyecek böyle bir rivayetin hiçbir denetim mekanizmasının bulunmadığı sosyal medya mecralarında paylaşılması ise son derece yanlıştır. Nitekim bu durumun beraberinde getirdiği olumsuzluklar incelediğimiz rivayete ilgili internet ortamında yapılan paylaşım ve yorumlarda net bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. İslam'ın ruhuyla, Kur'ân'la ve Hz. Peygamber'in kişiliğiyle bağdaşmayan bu tür uydurma rivayetlerin sosyal medyada paylaşılması kişilerde yanlış bir hadis/sünnet, peygamber ve din tasavvurunun oluşmasına sebebiyet vermekte, rivayete ilgili yapılan yorumlardan anlaşıldığı kadarıyla da insanları Hz. Peygamber ve dinden uzaklaştırmaktadır.

Çalışma neticesinde elde ettiğimiz verilerden hareketle aşağıdaki önerilerin yapılmasını gerekli görüyoruz:

1. Sosyal medya veya daha geniş perspektifle sanal âlemin, bir denetim mekanizmasının bulunmaması nedeniyle, içerisinde her türlü bilgiyi barındırabileceği her zaman akıllarda tutulmalı; özellikle hadisler söz konusu olduğunda yapılan paylaşımlara daha temkinli yaklaşılmalıdır.

2. Sanal âlemde paylaşılan rivayetlerin, incelediğimiz örnekte olduğu gibi, bir günde milyonlarca kişiye ulaşabileceği gerçeği göz ardı edilmemeli; sanal âlemde paylaşılacak rivayetler sıhhati hususunda problem bulunmayan, müteşabih veya müşkil olmayan, anlaşılması kolay rivayetler arasından seçilmelidir.

3. Sanal âlemde paylaşılan rivayetler ile bunlara yönelik tepkiler ve eleştiriler dikkate alınmalı ve akademik çalışmalara konu edilmelidir. Bu çalışmada bir örneğini sunduğumuz üzere özellikle Türkiye'nin veya en azından sanal âlemin gündemine girmiş rivayetlerin tahrîc ve tahlîli üzerine akademik çalışmalar yapılmalı ve yine aynı kaynakta, sanal âlemde farklı biçimlerde paylaşılmalıdır.

4. Mevzubahis rivayetin yayılmasındaki kaynaktan hareketle, özellikle muvazzaf Diyanet İşleri Başkanlığı personellerinin hadis ve sünnet bilgilerini geliştirmeleri, halka yönelik vaaz ve sohbetlerde kullanılacak hadis seçimine özen göstermeleri ve sosyal medya okur-yazarlığına yönelik eğitim almaları gerekmektedir.

Kaynakça

- Buhârî, Muhammed b. İsmail. (1986). *et-Târîhü'l-kebîr*. (C. 2). Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- Buhârî, Muhammed b. İsmail. (1986). *et-Târîhü'l-kebîr*. (C. 6). Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- Buhârî, Muhammed b. İsmail. (1986). *et-Târîhü'l-kebîr*. (C. 1). Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- Cumhuriyet. (2023, Şubat 1). *İmam Konakçı, bu kez de Hz Muhammed'le Hz. Meryem'i nikahlıyor! "Diyamet niye susuyor?"* Cumhuriyet. <https://www.cumhuriyet.com.tr/siyaset/imam-konakci-bu-kez-de-hz-muhammedle-hz-meryemi-nikahliyor-diyamet-niye-susuyor-2027334>
- Elbânî, M. N. (1992). *Silsiletü'l-ehâdîsi'z-za'îfe ve'l-mevzû'a ve eseruhe's-seyyi'ü fi'l-ümme*. (C. 14). Mektebetü'l-Maârif.
- Erul, B. (2004). Mesrûk b. Ecda'. İçinde *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (C. 29, ss. 336-337). TDV Yayınları.
- Gül, R. E. (2022). *Ateizm ve Hadis: Türkiye'deki Ateistlerin Hz. Peygamber ve Hadisler Hakkındaki Görüşleri*. Palet Yayınları.
- Haber. (2023, Ocak 31). *Halil Konakçı: "Allah, cennette Hz. Meryem ile Efendimiz Hz. Muhammed'i nikahlayacak."* Twitter. <https://twitter.com/Haber/status/1620483493506744320>
- Heysemî, Alî b. Ebî Bekr. (1994). *Mecma'u'z-zevâ'id ve menba'u'l-fevâ'id*. (C. 9). Mektebetü'l-Kudsî.
- İbn Adî, Abdullâh b. Adî. (1997a). *el-Kâmil fi duafâi'r-ricâl* (C. 3). Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- İbn Adî, Abdullâh b. Adî. (1997b). *el-Kâmil fi duafâi'r-ricâl* (C. 7). Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- İbn Adî, Abdullâh b. Adî. (1997c). *el-Kâmil fi duafâi'r-ricâl* (C. 2). Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- İbn Ebî Hâtim, Abdurrahmân b. Muhammed. (1952a). *el-Cerh ve't-ta'dîl*. (C. 3). Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- İbn Ebî Hâtim, Abdurrahmân b. Muhammed. (1952b). *el-Cerh ve't-ta'dîl*. (C. 5). Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- İbn Ebî Hâtim, Abdurrahmân b. Muhammed. (1952c). *el-Cerh ve't-ta'dîl*. (C. 6). Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- İbn Ebî Hâtim, Abdurrahmân b. Muhammed. (1952d). *el-Cerh ve't-ta'dîl*. (C. 9). Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- İbn Ebî Hâtim, Abdurrahmân b. Muhammed. (1952e). *el-Cerh ve't-ta'dîl*. (C. 7). Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- İbn Hacer el-Askalânî, Ahmed b. Alî. (t.y.a). *Tehzîbü't-Tehzîb*. (C. 9). Müessesetü'r-Risâle.
- İbn Hacer el-Askalânî, Ahmed b. Alî. (t.y.b). *Tehzîbü't-Tehzîb*. (C. 12). Müessesetü'r-Risâle.
- İbn Hacer el-Askalânî, Ahmed b. Alî. (t.y.c). *Tehzîbü't-Tehzîb*. (C. 7). Müessesetü'r-Risâle.
- İbn Hacer el-Askalânî, Ahmed b. Alî. (t.y.d). *Tehzîbü't-Tehzîb*. (C. 3). Müessesetü'r-Risâle.
- İbn Hacer el-Askalânî, Ahmed b. Alî. (2002a). *Lisânü'l-mîzân* (C. 4). Mektebetü'l-Matbû'âti'l-İslâmiyye.
- İbn Hacer el-Askalânî, Ahmed b. Alî. (2002b). *Lisânü'l-mîzân* (C. 5). Mektebetü'l-Matbû'âti'l-İslâmiyye.
- İbn Hibbân, Muhammed b. Hibbân. (1975a). *Sikât*. (C. 8). Dâru'l-Fikr.
- İbn Hibbân, Muhammed b. Hibbân. (1975b). *Sikât*. (C. 5). Dâru'l-Fikr.
- İbn Hibbân, Muhammed b. Hibbân. (1992a). *Kitâbü'l-Mecrûhîn mine'l-muhaddisîn ve'd-du'afâ' ve'l-metrûkîn* (C. 1). Dâru'l-Ma'rife.
- İbn Hibbân, Muhammed b. Hibbân. (1992b). *Kitâbü'l-Mecrûhîn mine'l-muhaddisîn ve'd-du'afâ' ve'l-metrûkîn*. (C. 3). Dâru'l-Ma'rife.
- İbn Kesîr, İsmâil b. Ömer. (1990). *el-Bidâye ve'n-nihâye*. (C. 2). Mektebetü'l-Me'ârif.
- İclî, Ahmed b. Abdillâh. (1985). *Ma'rifetü's-sikât min ricâli ehli'l-ilm ve'l-hadîs ve mine'd-du'afâ' ve zikri mezâhibihim ve ahbârihim*. (C. 2). Mektebetü'd-Dâr.
- Independent Türkiye. (2023, Şubat 2). *Konakçı'nın "nikah" iddiasına ilahiyatçılar tepkili: Dinde yeri yok, halkımız itibar etmesin.* Independent Türkiye. <https://www.indyturk.com/node/606326/haber/konak%C3%A7%C4%B1n%C4%B1n-nikah-iddias%C4%B1na-ilahiyat%C3%A7%C4%B1lar-tepkili-dinde-yeri-yok-halk%C4%B1m%C4%B1z-itibar>

İslam Soru ve Cevap. (2008, Mart 22). *مزامح بنت وأسية □ عمران بنت مريم من الجنة في وسلم عليه الله صلى النبي زواج في الواردة الأحاديث □*. İslam Soru ve Cevap. <https://islamqa.info/ar/answers/111279>

İslamweb. (2010, Kasım 27). *هل فرعون بنت وماشطة وأسية مريم الجنة في نبينا سيتزوج هل*. İslamweb. <https://www.islamweb.net/ar/fatwa/143523>

Konakçı, H. (2022, Ocak 8). *Hz Meryem Annemiz Tertemizdir*. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=BYkpJ7_np4c&t=2s

Konakçı, H. (2023, Temmuz 28). *Peygamber efendimiz ile Hz Meryem annemizin cennette evleneceğini anlatan hadisi şerif hakkında*. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=ijkrklipumM>

Mizzî, Yûsuf b. Abdîrahmân. (1980a). *Tehzîbü'l-Kemâl fî esmâ'îr-ricâl*. (C. 31). Müessesetü'r-Risâle.

Mizzî, Yûsuf b. Abdîrahmân. (1980b). *Tehzîbü'l-Kemâl fî esmâ'îr-ricâl*. (C. 15). Müessesetü'r-Risâle.

Mizzî, Yûsuf b. Abdîrahmân. (1980c). *Tehzîbü'l-Kemâl fî esmâ'îr-ricâl*. (C. 7). Müessesetü'r-Risâle.

Mustafa Öztürk Arşivi. (2023, Şubat 2). *Hz. Muhammed—Hz. Meryem Evliliği mi?* YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=wV9MoEfm4Sg>

Odatv. (2023, Ocak 31). *Olaylı imandan yeni çıkış... "Allah cennette Hz. Meryem'i Hz. Muhammed ile nikahlayacak"*. Odatv. <https://www.odatv4.com/guncel/olayli-imandan-yeni-cikis-allah-cennette-hz-meryemi-hz-muhammed-ile-nikahlayacak-269108>

Onedio. (2023, Şubat 1). *İmam Halil Konakçı: "Allah, Cennette Hz. Meryem ile Hz. Muhammed'i Nikahlayacak"*. Onedio. <https://onedio.com/haber/imam-halil-konakci-allah-cennette-hz-meryem-ile-hz-muhammed-i-nikahlayacak-1125456>

Sorularla İslamiyet. (2006, Ağustos 1). *Hz. Meryem'in cennette Peygamber Efendimizle evleneceği doğru mudur?* Sorularla İslamiyet. <https://sorularlaislamiet.com/hz-meryemin-cennette-peygamber-efendimizle-evlenecegi-dogru-mudur>

Taberânî, Süleymân b. Ahmed. (1983a). *el-Mu'cemü'l-kebîr*. (C. 8) Mektebetü'l-Ulûm ve'l-Hikem.

Taberânî, Süleymân b. Ahmed. (1983b). *el-Mu'cemü'l-kebîr*. (C. 6) Mektebetü'l-Ulûm ve'l-Hikem.

Taberânî, Süleymân b. Ahmed. (1995). *el-Mu'cemü'l-evsat*. (C. 3). Dârü'l-Harameyn.

Uğur, M. (1991). A'meş. İçinde *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (C. 3, s. 54). TDV Yayınları.

Yağcı, H. (2023). Hadis Kaynaklarında Hz. Meryem. İçinde H. Temiztürk & H. İ. Delen (Ed.), *Hz. Meryem* (ss. 63-90). Ensar Neşriyat.

Yeniçağ. (2023, Şubat 1). *Halil Konakçı Allah adına konuşuyor: Hz. Meryem ve Hz. Muhammed evlenecek*. Yeniçağ Gazetesi. <https://www.yenicaggazetesi.com.tr/hz-meryem-ve-hz-muhammed-evlenecek-halil-konakci-allah-adina-konusuyor-624932h.htm>

Zehebî, Muhammed b. Ahmed. (1963a). *Mîzânü'l-î'tidâl fî nakdi'r-ricâl* (C. 2). Dârü'l-Ma'rife.

Zehebî, Muhammed b. Ahmed. (1963b). *Mîzânü'l-î'tidâl fî nakdi'r-ricâl* (C. 4). Dârü'l-Ma'rife.

Zehebî, Muhammed b. Ahmed. (1963c). *Mîzânü'l-î'tidâl fî nakdi'r-ricâl* (C. 3). Dârü'l-Ma'rife.

Zehebî, Muhammed b. Ahmed. (2009a). *el-Muğni fi'd-du'afâ* (C. 1). İdâretü İhyâi't-Türâs.

Zehebî, Muhammed b. Ahmed. (2009b). *el-Muğni fi'd-du'afâ* (C. 2). İdâretü İhyâi't-Türâs.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Araştırmacı verilerin toplanmasında, analizinde ve raporlaştırılmasında her türlü etik ilke ve kurala özen gösterdiğini beyan eder.

Yazarların Makaleye Katkı Oranları

Makale tek yazarlıdır.

Çıkar Beyanı

Makalenin hazırlanmasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.